

Чурапчыга күн тахсар!

САҢА ОЛОХ

Чурапчы улуунун хаһыата

2016 сыл
От ыйын
19
КҮНЭ
ОПТУОРУНЬУК
№ 75
(11242)

ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

VI-ые Международные спортивные Игры "Дети Азии"

КЭЛЭР ООҢҢУУЛАР МОНГОЛИЯҔА ЫТЫЛЛЫАХТАРА

Yakutsk 2016

Children of Asia

6th International
sports games

Саха сирин бүтүүнүн спорт сэрэх кэрэ эйгэтигэр хас да хонукка оһуотуну "Азия оҕолоро" спортивнай оонньуулар түмүктэннэр. От ыйын 16 күнүгэр "Дүйүүдэ" стадионна ыһыттыбыт оонньуулары үөрүү-төхнүк сабылыа Ил Дархан Егор Борисов кэлтэһини ытта. Бу күнүгэр ээр спортсменнар кэлэн кэп туттар түмүктэрин көрдөрдүр. Бу барыта историяҕа хааһаҕа. Хас бириэс кэлтэһини сүрбэр эйэ уонна дотордоһуу юнионго умайыта саарбаҕа суох, - диир өрөспүүбүлүкэ баһылыга бэлэттэ, бу оонньуулар спортсменнар иһинки кыйылыларын үккэти буолууларын эрэли биллэрдэ. Егор Борисовка мааны таһынан кэп көрсүһүү Саха сириттэн сыбарыйан, элбэ баай устуруйуулаах, спорттох-туомулаах Монголия сириттэр Улан-Баторга ыһыттылыларын туһунан иһитиннэрдэ. Ил Дархан 2018 сылга Саха сириттэр "Юность Азии" норуоттар икки ардыларынааҕы интеллектуальнай оонньуу тэрилтэрин туһунан иһитиннэригин дьон-сэргэ сэрэти ыһытты таһынан.

Кыйылылаахтар аһтараттан "Азия оҕолоро" оонньуу чөлөккө алетикаҕа үстөгүлүк чемпионна, Азербайжан хамаандатын бэрэстэбинэһэ Елена Пектирева Дьокуускайга ыһыттыбыт күрэхтэһиигэр биэр тыһыынча чаҕылхайдык аһыттарын, сыдык ойлобул бусуян сүрэхкө хаабылларын бэлэттээн турар, өрөспүүбүлүкэ сааһыттар үрдүк тэҥэни иһитиннэрдэ. Монголия Дорубуйахарыстабыллар уонна спортивнай истористыбонун госу-дарствоннай саниэторго тослоно Эрдэнэтуя Аюураа монгол норуотун аһыттан "Азия оҕолоро" оонньуулары тэрийиһэ бастаан сааһыт сааһыт, бу оонньуулар биэр бусууларын сыдыларын уурбуг дьонго махсана, ыһыттыан кэлбит таһынан түбүккэ, бу үтүө үтүө Монголия норуот сааһыттар күүтүннэһэ уурарылар эрэннэрдэ.

Оонньуулары сааһыт үтүө ыһыттыан кыйылылаахтар парадтарынан сааһыттан. Кийэтири Семен Черныков сааһыттылаах сууһуулар истористыбонун юнионна аһыттылаа. Дьокуускайга ыһыттыбыт "Азия оҕолоро" VI-е спортивнай оонньууларга 36 оһук сирин, 8 Россия уонна уоһурутар, регионнар хамаандыра, 3 тыһыынча кэригэ ээр спортсмен кы-таһытты ыһыттылар.

2000 ВОЛОНТЕР – "АЗИЯ ОҒОЛОРУН" СИТИИМИТЭ

Оонньуулар сүрүһүннэһэригэр Дьокуускай иһигэр 2000 волонтер үтүө тахсыбыта. Бу хорсун сааһыттык үтүөт дьон бөлөхтөрүгэр Саха сирин 23 улустарыттан, Татарстан, Норвегияттан уонна Туркменистантан баһыттар кыһыттылар. Волонтерлар биэр эйгэ барылар үтүөттигэр. Ол күрүк, тим-лигэр, аһыттар, гитэр кэмэлэһөөһүгэр, аһыт сиргэр, акордиста, транскриптив логистика волонтердара, аэропортта хааһыттары көрсөр волонтердэр, хамаандылар түбүк сирдэригэр үтүөт, нэһэридэһэһэ бөлөхүн, пресс-кани волонтердэр оонньуулар баһытты тухары тура тэбигэр үтүөттигэр. Ыһыттылар Саха сириттэн, тэбигэр аһытты барыларын волонтердэр өһөһө түтүгэн да сааһыттылар уоһыт.

От ыйын 6 күнүттэн 15 күнүгэр дьон СО ыһыт уонна дьон кэргэн политикалар Министростыбэ күн аһын "Күн бастыт волонтер" аһыт кыйылылаахтарын баһыттылар. Бу аһы 315 волонтер ыһыт. Кийэтир аһыт дьоннар уонна суеһиригэр туттарылыһылар. Тэбигэр хааһытты үтүө сүрэхтэ, дьонгоһо паригот сааһытты волонтердэ дьон махсаныттылар. От ыйын 19 күнүгэр Дьокуускай куорат Комсомольскай болуоссаһыт бастыт волонтердэри чыһэһи үөрүүтөх түтүгэ ыһыттылар.

Оонньуулар пресс-канигэр.

МЕДАЛЬНЫЙ ЗАЧЕТ

Команда	золото	серебро	бронза	всего
1. Сибирский округ	49	29	36	114
2. Республика Саха (Якутия)	27	34	36	97
3. Казахстан	25	28	36	89
4. Уральский округ	15	25	16	56
Монголия	14	9	25	48
Москва	13	10	11	34
Дальневосточный округ	10	14	18	42
Азербайджан	9	4	3	16
Республика Корея	7	6	9	22
Гонконг	6	7	16	28
Вьетнам	5	4	10	19
Республика Татарстан	5	2	6	13

Спорт

ДАЛЛА МЭНДЭЙИ – ОБУНАН ЫТЫЫ КҮРЭБЭ

(М.М.Филатов кэриэнигэр традиционной обунан ытыыга бастакы өрөспүүбүлүкэтээби турнир)

Олонхаларго үйүсүнүгэр тийлэринин, "Далла мэндэйи" дэи билыргыттан ааттанар эбит, обунан ытыы күрөбэ. Бастурдар, бэргэн ытыаччылар апаан – минэи итинник күрөк торойлорун тулунан үйүсүнүгэр элбэхтэ кэснэр.

Билигин ок саанан ытыы Олимпийский көрүнүгэ киирэн, дойду ахсын кэрэксээр спорт биір улахан көрүнүгүн буслар. Обунан ытыы инвентарын огоруу билигин космический технологиялар кытта тэтиһэр үрдүк таһымга тахсан олус сайдан турар. Бирдигиһээн улахан хампаанналар, корпорациялар ок саалар, оновостор араас көрүнүгүн уустук технология таһымдар огорулор.

Маньык спортивной инвентары огоруу технологията сайдан турар кэингэр дойду айы, чуопан бүрөттөр уонна монголлар традиционной дэи ааттан, төрүт охторун, оновосторун огосон национальной көрүг быһыытынан обунан ытыыга күрөстөһүр. Итингэн киһилэр норуот быһыытынан историяларын ытыктыыларын кордорулор. Бүрөттөр кэиин ытыалар, онно 300-тэн итэһэнэ суох кыттааччылаах күрөстөр

бырааһынаахтарын буолуулаахтар. Монголлар түг билыргыттан атын сүүрүгэн иһэн, араас сыаллары ытан бэргэннэри быһаарсалар. Японияда обунан ытыы бойобуой искусство көрүнүгэ киирэн, бэйтэ тулунан сүүрэн буолан, национальной охторо история хаамыытыгар кыһарытарааха, салгыы тэнийэр, сайдар.

Саханар билыргыттан обунан ытыы олус сэнээрэлэр, ону таһынан обунан ытыы көрүнүгүн эппитинэн – хаамыытынан чугастык ылынабыт. Ол туолуута – ок саанан ытыы көрүнүгэ Россия уонна Аан дойду таһымдар саха охчуттарын үрдүктүк билиниилэрэ буолар. Манна махтана ааттаахын баарабын Павел Михайлович Стасов. Улуу тренер Саха сирингэр ок көрүнүгэ спорт быһыытынан сайдарыгар дойдун кылаапын киилэрибэ. Ол курдук бу көрүнүгэ Чурапчыттан сааһаан сылыа сайыннаран, сылаата өрөспүүбүлүкэтэтигэр обунан ытыыга Россия, Европа, Аан дойду таһымнаах мэтээлэр киир туралар. Быыл Рно де Жансиро куоракка саха кылаа Анастасия Артамонова ок саанан ытыыга Россия чэбдигин тийэн көмүскүбэ.

Билырынан Олонхо Ыһааһын биір күрөстэнигэр көрүнүгүн "Далла мэндэйи" Мааһаһы алааһыттар олох сана быраабылаан ытыктыыбыта. Сахалык сирингэн, бултаһыытаа чугас не хоһоонноон, традиционной охторунан күрөк ытыктыыбыта. Куобах, кус, тини моһуоннарын ытыыга бэргэн ытыаччылар быһаарылыытыр. Күрөстэһэччилэр ок саанан ытыыга сахалык көрүнүгэ бастуу-тууттан астымыттарын, күрөксиллэрин бүлүбүттэрэ. Ошон билырыныгыттан

Өрөспүүбүлүкэтээби обунан ытыы федерацията, спорт министриэтибэтэ сахалык, традиционной обунан ытыыны национальной көрүг быһыытынан "Манчаары оонньууларыгар" киилэ-роһуун бигэрэппиттэрэ. Тута улуус айы бүрөттөртөн ох атылаһаһыттар, дьарыктар сааһаан барбыттар.

Бу сайын от ыйын 12 күнүгэр Болутур нэһилээгэр Норуоттар икки ардыларынааһы уонна Россия таһымнаах күрөстөр кыайылаахтара, призераара, обунан ытыыга ССРС спордун маастара, кандидат Михаил Михайлович Филатов сырдик кэриэнигэр традиционной обунан ытыыга олус сэрэг күрөстэһи буолан аста. М.М. Филатов төрүт сирэ – Мындааһаһы буолан, күрөстэһи онно ытыктыыбыта оруулаах. Онуоха барыта 30-ча кыттааччы тобуу улуустан киир сахалык саа көрүнүгэ күн күрөстөһтэ. Күрөстэһиини Улуу дьаһалтата, өрөспүүбүлүкэтээби уонна улуустары обунан ытыыга федерацията, "Болутур нэһилээгин" дьаһалтата, М.М. Филатов кэргэнэ Валентина Васильевна, төрөппүт уоллара, аймактара тэрийдилэр. Дьэ күрэһи кылаастык билиһиннэрдэххэ, Михаил Михайлович уонна Валентина Васильевна 4 уоллаахтарыттан 2 уол обунан ытыыга улахан ситиһиниһэх дьоннор. Ол курдук Михаил – Норуоттар икки ардыларынааһы кылаастаах спорт маастара оттон убайа Александр – Россияда билэр күүстээх ытааччы, спорт маастара. Күрөстэһи улахан убайлара Василий эмгэ киирэн көрүт, тэрийистэ. Киир эмгэ спортсмен, дуобакка маастарга кандидат. Кыра уол Виталий наука курдук уустук дьаһаланы баһылаан учуонай степенигэр үлэһэнэ сылдыар.

М.М. Филатов тренеринин П.М.Стасовы кытта бэрт уһун кэиинэ биһирэ үлэһэбиттэрэ. Ошон Михаил Михайлович Чурапчыга, Саха сирингэр ок сайдыытыгар кырата суох кылааттаах киирэн буолар. Спортивной ситиһиннэригэр улуун уонна өрөспүүбүлүкэтэтигэр, дойдутун атын ааттаан бэйтэни кэиингэр улахан үтүөлэриһэх, элбэх иипит – таһыыт иччаттарыах. Ол иһин да буолуо, киир аатыгар ытыктыыбыт күрөстэһи үрдүк таһымнаах спортсменнар кытыылаах. Холобур, үс бастык мэтээл ылыт спорт маастара Петр Андросов Россия чемпионатыттан көтөн кэлэрт, тута Мындааһаһыга кэлбэт элбэһи этэр.

Бастааһы түһүмэһээн "Байаһа бэргэ" дэи күрөк ытыытына. Манна күрөстэһэччилэр куобах, кус уонна тини фигураларын ытан, ким бэргэн булут буоларын быһаарыстылар. Маннааха Петр Андросов – Томпо уола бастаа. Иккис Дмитрий Чааһан, үһүс Сергей Майоров буолуулар. Иккөн – чурапчылар. Далбар хотуттарга Горнайтан Надежда Спиридонова бастаа. Иккис – Галина Федорова, үһүс

Мунутуур кыайылаах Петр Андросов

Филатова Михаил Михайлович

Прасковья Макарова буолуулар. Иккөн – эмгэ чурапчылар.

Иккис түһүмэх "Түргэн ытыы" көрүнүгэ ытыктыына. Отут сөкүүндэ иһингэр саамай элбэхтэ ытан сылы ташыт киир бастаа. Онуоку кэиингэр дьонго Томпо бэргэнэ Петр Андросов буолла. Иккис мэтээһини Чурапчы бэргэнэ Сергей Майоров ыла. Үһүс Мэнэ Хаһаластан Прокопий Васильев таһыста. Далбар хотуттарга Чурапчыттан Прасковья Макарова бастаа, иккис Мэнэ Хаһаластан Айталы Артамонова ыла уонна үһүс биһирэстээх мэтээһи Чурапчыттан Галина Федорова тийистэ.

Үһүс көрүнүгэ ытыы күрөбэ "Бэргэн" дэи ааттаан тэрийистэ. Манна обунан ытан оновостору куйах хайаастарынан түһэри буолла. Ол курдук куйах икки хайаастаах, улахан хайааһа 1 ошонку, кыра хайааһа 3 ошонку биһэр. Барыта алта ытыы көнүлүгэр. Манна Чурапчыттан элэр спортсмен Максим Аммосов бастаа. Иккис Мэнэ Хаһаластан Прокопий Васильев буолла. Үһүс мэтээһини Тааттадан Петр Андросов ыла. Дьаһалтата Горнайтан Эниаһа Платонова бастаа. Иккис Чурапчыттан Айталы Пулова буолла. Үһүс мэтээһини Бүлүүттэн Валентина Тимофеева ыла. Бу үс көрүнүгэ түһүмэхтэр түмүктэрингэр Петр Андросов – Томпо бастаа, иккис Прокопий Васильев – Мэнэ-Хаһала, үһүс Сергей Майоров – Чурапчы. Далбар хотуттарга Чурапчыттан Прасковья Макарова бастаа, иккис эмгэ Чурапчыттан Галина Федорова таһыста, үһүс Мэнэ Хаһаластан Айталы Артамонова тийистэ.

Бүтэһик түһүмэһинэн мунутуур кыайылааһы быһаары буолла. Манна көрөһчүлэр эмгэ суруйтаран кытыыны ылылар. Болутур нэһилээгин баһылыга И.И.Николаев бэйтэнигэр кыттан, бастакы тууру аһан баран, иккис сыһан туоран хаалла. Ол курдук хас биһир күрөстэһэччи бастаан куобаһы ытар, онно таштаһына, салгыы куу ытар, олтон тини. Биһирин ытыы бэриһэр, таштаһы да, туоран иһэһин. Ол курдук Томпо бэргэнэ Петр Андросов иһин кимикэ да биһирбэтэ, бастаа. Далбар хотуттарга Бүлүүттэн кэлбэт Валентина Тимофеева мунутуур кыайылааһынан буолла.

ТҮМҮККЭ.

Филатовтар аймах олус үчүгэй күрөбү көбүлээн, өрөспүүбүлүкэ быһааныгар киилэ-рэн, бэрт элбэх кыттааччы кэриэни ситиһэн, бу тэриһин үрдүк таһымга ытыктыына. Аһаһаһы М.М.Филатов атын кэриэстээн, маньык турнир буолуута олус кэрэксиллэх. Ону сэрэг улуу тренер Павел Михайлович Стасов быһыл балаһан ылыгар 80 сааһыгар сеп түбөһиннэһэн, Чурапчы сирингэр ок саанан ытыы күрөбэ тэриһибэтэ эмгэ улахан суолтаны ылаа чааһы. Улуу дьаһалтата ырааһы өтө көрөн, эһил ытыктылааһа "Манчаары оонньууларыгар" бэлэмнэһи чэриһингэр бу күрөстэһиин ойоон, быһаһы тэрийсиптэ саамай сеп. Болутурдар биір дойдулаахтарын ытыктыан кэри күрөстэһиин көрдүлэр – иһиттэтэр, тэриһи буолуурустарыгар улахан ытык ойотулар.

Күрөстэһи кэиингэр сыаналааһа, эһил ытыктылааһа "Манчаары оонньууларыгар" эмгэ эрдэттэн түмээн үлэһир, бэлэмнэр наада эбит. Ол курдук инвентары ытыы, маньык саа быраабылаан күрөстэһи ытыы, күрөстэһи баран кытты былааннаахтык ытылаа эрийилэр. Улуу баһылыга А.Т.Ноговицын "Манчаары оонньууларыгар" улахан былааннааһы. Көрүг айы болдомто ууран мунуаһары тэрийэн сааһаата. Ох саанан ытыы көрүнүгэ эмгэ болдомто уура. Ошон бу күрөк "Манчаары оонньууларыгар" бэлэмнэһи быһыытынан ытыктыыбыта тустах тренердэргэ, спортсменнарга элбэһи быһаарла, элбэһи көнөрүтэргэ, эриһиллэри былааннааһыга "сүбэлэтэ".

Ох саанан ытыы көрүнүгэ сахалык хайыса сайдыытыгар нэһилээгэр ылан, биһирдэһэн энтузиастар түмэһи үлэһирбит юм ирдэһит буолла. Сахалык көрүнүгэ сааһаһыны киилэһэргэ дуулуһуоһун. Нэһилээгэр ытыктылар спартакиадалар биір көрүнүгүн киилэһэн, саа талааннары, спорт сахалык саа көрүнүгэ маастарлары иһтэн таһаарар юм кэлэ.

Афинасий ЗАХАРОВ

Прасковья Макарова

Валентина Васильевна Филатова күрөк кыттылаахтарынан эбэрдэһэр

